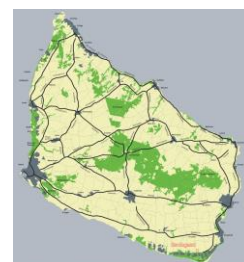

Sandegård i Povlsker Sogn

Der er registreret følgende ejere af Sandegård.

- Jordebog 1598 Mogens Isacksen
- Jordebog 1617 Laurits Monsen
- Jordebog 1624 Jens Nielsen
- Jordebog 1646 Jens Nielsen
- før 1658-???? Morten Berildsen
- før 1680-1684 Peder Clausen
- 1684-1727 Jens Berildsen
- 1727-1740 Jep Pedersen
(opsidder for Ødber Jensen)
- 1740-1770 Ødber Jensen
- 1770-1783 Jens Hansen Dam
- 1783-1784 Jørgen Andersen
(opsidder for Lovise Jensdatter)
- 1784-1786 Morten Larsen
- 1786-1822 Ole Ipsen
- 1822-1830 Christen Jørgensen
- 1830-1848 Niels Didrich Dam
- 1848-1882 Peder Hansen Sommer
- 1882-1910 Niels Peter Sommer
- 1910-1944 Anton Peter Sommer
- 1944-1982 Harald Sommer
- 1982-2000 Peter L. Petersen og Birte Sommer
- 2000- Poul Jensen, der også ejer Munkegård

Jeg har udeladt 5 personer i forhold til Kures liste over ejere af gården, nemlig Peder Andersen, Mads Laursen, Niels Jensen, Jens Olsen og Mogens Larsen. Den sidste har slet ikke nogen tilknytning til Sandegård og er kommet med i listen ved en skrivefejl. De 4 andre har tilknytning til gården, men har efter min opfattelse ikke været ejere. Dette er forklaret nærmere nedenfor.

Jeg har drøftet listen med Aage Kure, der er i gang med at udarbejde nye lister over ejere af de bornholmske gårde. Han er endnu ikke færdig med listen over gårdene i Povlsker. Mine oplysninger om ejerne af Sandegård skal derfor tages med forbehold indtil Aage Kure har blåstemplet dem. Der kan måske også findes yderligere oplysninger i skøde- og panteprotokoller og/eller i tingbøger. Jeg vil snarest undersøge dette.

Kilderne

Den væsentligste kilde til oplysninger om livet og døden i Povlsker Sogn og dermed også om beboerne på Sandegård er kirkebogen for Povlsker kirke, der er bevaret fra 1688 og frem til i dag med

en lakune for perioden 1707 til 1732. En anden væsentlig kilde er skifter med oplysninger om arvinger og arv. Dette er registreret i skifteprotokoller, der er ført generelt for alle landsogne fra 1681 til 1761 og derefter i protokoller for Sønder Herred. Via skifterne kan man i et vist omfang finde eller udlede oplysninger for den periode, hvor kirkebogen mangler.

Søgningen i kirkebøger kan ske via internettet. For Bornholm er databasen over bornholmske kirkebøger før 1814 udarbejdet af Jens Wichmann Hansen af særlig betydning. Der er adgang til den på adressen www.kirkebog.dk. Til søgning i skifter har jeg benyttet en database med tilhørende søgeprogram udarbejdet af John G. Christensen i samarbejde med Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening. Nogle af protokollerne kan downloades fra hjemmesiden www.byholmvej3.dk, men det må klart anbefales at købe systemet, hvis man vil forske i bornholmske slægter.

En 3. vigtig kilde har været folketællinger, hvor der kan søges via internettet i Den Demografiske Database.

Og så er der den uvurderlige hjælp man kan få fra andre, der arbejder med slægtsforskning i forhold til bornholmske slægter. En stor tak til dem der har hjulpet mig. En god indgang til dette er Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening.

De bornholmske gårde

Bornholm adskiller sig på flere punkter fra det øvrige Danmark. Det gælder også gårdenes historie, hvor der ikke var godser med store jordbesiddelser og hvor mange gårde kom i selveje på et tidligt tidspunkt.

Årsagen til dette skal søges i den meget tidlige middelalder, hvor Svend Grathe i 1147 lod ærkebiskoppen Eskil i Lund fængsle i forbindelse striden med Knud Magnussen om den danske trone. Paven blandede sig i striden og Svend Grathe måtte frigive Eskild og som bod forlene 3 af de 4 bornholmske herreder til ærkebispesædet i Lund. Kongen beholdt alene Rønne Herred, som ærkebiskoppen senere får i pant. Kirken får således både den gejstlige og den verdslige magt på Bornholm. Det bliver derfor kirken og ikke adelen, der kommer til at præge udviklingen frem til reformationen.

Efter reformationen inddrager kongen kirkegodset. Der går dog kun få år, så giver Frederik den I 1525 Bornholm som brugslen til staden Lübeck som tak for den deres hjælp i striden om den danske kongetrone. Lübeckerne får ret til at udskrive skatter og skal til gengæld forsvare øen mod Danmarks fjender.

Lübeckernes forlader øen i 1575, og den kommer herefter under normal dansk administration.

Sandegård ved Strandmarken

Sandegård er registreret som den 27. selvejergård i sognet. Den ligger ved Strandmarken i den sydlige del af sognet ud mod Dueodde. Gården ligger på Strandmarksvejen på hjørnet af Skolevejen, der fører op til Povlsker. På den anden side af Strandmarksvejen ligger idag en plantage med sommerhuse ned mod Dueodde. Dette område var for 300 år siden væsentligt mere åbent med lynchlædte klitter vekslende med områder med vindforblæste træer.

Gården deler navn med Sandegårde i en række andre sogne, f.eks. Bodilsker, Åker og Knudsker. Nogle af disse gårde kan have fået navn fra en ejer jf. oplysninger i Aage Kures gårdshistorie, men flere af gårdene er helt klart navngivet på grund af beliggenheden i nærheden af stranden og dermed gårde med sandede jorde eller med risiko for sandflugt. Det er tilfældet for Sandegård i Povlsker, der ofte var udsat for flyvesand. I amtmand J.C. Urne beskrivelse af Bornholm udarbejdet i første halvdel af 1700-tallet oplyses, at den var

fritaget for 1/3 af sine afgifter. I 1637 blev selvejergårdene 22-28 ødelagt af flyvesand og fik af den grund nedsat skat. På trods af dette opkrævede August Dechner alligevel fuld skat.

Det har været barskt og koldt at bo på gården en efterårs- eller vinterdag for 300 år siden med storm og slud piskende ind fra Østersøen.

Gården og dens bygninger

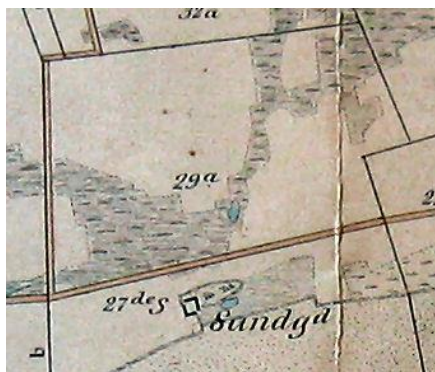
De aktuelle ejendomsdata for Sandegård kan findes via Erhvervs- og Byggestyrelsens [Offentlige InformationsServer](#). Søg på Bornholms Kommune og Sandegårds adresse, der er Skolevejen 21.

Sandegård består i dag af matrikelnumrene 29a og 29h i Povlsker. De 2 matrikler har et samlet areal på godt 36 hektar (svarende til 65 tønder land i gammelt flademål). Der er i alt registreret 10 bygninger på matriklen. Stuehuset er opført 1802 og ombygget senest 1969. Der er registreret 3 ældre avlsbygninger opført henholdsvis 1877, 1902 og 1910. De øvrige bygninger er opført i perioden fra 1968 til 1984.

Sandegård er registreret i brandtaksationsprotokollen ca. 1850 med Peder Hansen Sommer som ejer af gården. Det er en firelænget gård med en stuelænge mod nord bestående af 2 dele på 10 fag og 4 fag og 3 længer mod vest, syd og øst på henholdsvis 14, 10 og 11 fag. Det passer med den bornholmske byggeskik med stuelængen solvendt. Gården har været i bindingsværk med lerklinede vægge.

De matrikelnumre vi anvender i dag er for landdistrikterne fastlagt i 1844-matriklen. I matrikelarkivet findes en hartkorns extract for Povlsker baseret på sogneliste fra 1829. Den har indgået i forarbejderne til 1844-matriklen. Der findes også kort i matrikelarkivet udarbejdet i forbindelse med 1844-matriklen. I Hartkorns extracten er Sandegård registreret med en hovedparcel plus 3 mindre parceller, der alle er ejet af Christian Jørgensen. De 3 mindre parceller er registreret med henholdsvis Didrich Hendriksen, Hans Jacobsen og Seijer Rasmussens enke som brugere. Sandegård er registreret med hartkorn, der med de gamle måleenheder udgør 6 tønder, 1 skæppe 2 fjerdingkar og 1 album. Dette er en måleenhed, der kombinerer arealet og jordens bonitet. På en jord med en gennemsnitlig bonitet skal man tilså 4-5 tønder land for at få udbytte svarende til 1 tønne hartkorn. På Sandegård skulle man åbenbart opdyrke 10 tønder land for at kunne høste en tønne hartkorn, hvilket er et udtryk for, at gårdens jorder havde en lav bonitet.

Det fremgår af de gamle kort, at vejen fra Snogebæk mod sydvest langs Strandmarken i midten af 1800-tallet var placeret nordligere end i dag og dermed nord om Sandegård. Gården lå dermed syd for vejen ned til fællesarealer på Strandmarken.

Det fremgår også af kortet, at Munkebækken løber fra nordøst gennem Sandegårds marker med eng langs bækken. Den fulgte vejen fra Sandegård til Pæregård (der i dag hedder Munkegård) og løb derfra mod syd ud til stranden. Sandegårds agre lå på bakker nordvest og sydøst for bækken.

Det lille udsnit stammer fra et kort udarbejdet 1879. Klik på kortet for at få en større del af kortet vist.

Her skal evt. indarbejdes yderligere oplysninger om gården og dens bygninger, som jeg håber at kunne finde i panteprotokoller og skifter.

Her skal indarbejdes yderligere oplysninger om gården og dens bygninger, som jeg forventer at kunne finde i matrikler og brandforsikrings- og brandtaksationsprotokoller.

Niels Didrich Dam får gården forsikret i 1843 henhold til brandforsikringsprotokollen for Sønder Herred. I brandtaksationsprotokollen findes en beskrivelse af gården som grundlag for forsikringen.

- Mod nord en stuelænge på 14 fag, egebindingsværk med klinede vægge og stråtag. De 10 østre fag er hver $3\frac{3}{4}$ alen (svarende til 2,4m). Huset er ca. 6m bredt. Den vestre del af huset med 4 fag er en smule smallere end den øvrige del af huset.
- Den

Her kan man AOL-101 vurdering 10. marts 1852 AOL-203 1855 AOL-262

Udbyggere på Sandegårds grund

Der er i flere kilder omtalt udbyggere på selvejergårdenes grunde. I folketællingen 1787 for Povlsker Sogn er der således registreret 26 familier i en oversigt over "Udbyggerne boende paa Bonde-Grund" med angivelse af den selvejergård, hvor den enkelte familie bor. Her er der registreret 2 familier på Sandegårds grund beboet af husmænd eller udbyggere, som det kaldes på Bornholm.

I 1844-matriklen er der 3 udbygger parceller på Sandegårds grund, de har fået matrikelnumrene 29b, 29c og 29d i forhold til Sandegård med matrikelnummeret 29a. De 3 udbyggergrunde ejes af gårdmanden på Sandegård. Placeringen af de 3 parceller fremgår af et detaljeret kort i matrikelarkivet, der er udarbejdet som en del forarbejdet til 1844-matriklen.

Den største af parcellerne er 29b, der ligger lidt nord for Sandegårds marker i retningen mod Kjørneby eller Tjørneby, som det hedder i dag. Parcellerne 29c og 29d ligger ned til Strandmarken øst for Sandegård.

Det fremgår af skifter, at de 2 udbyggergrunde med sikkerhed har eksisteret fra omkring 1750. I jordebogen fra 1689 er der slet ikke registreret udbyggere i Povlsker Sogn. En gennemgang af jordebøger fra begyndelsen af 1700-tallet kan evt. give yderligere oplysninger om tidspunktet for etableringen af udbyggergrundene.

Det lille udsnit stammer fra et kort udarbejdet i forbindelse med forarbejdet til 1844-matriklen. Klik på kortet for at få en større del af kortet vist.

De 2 ejendomme på parcellerne 29b og 29c kaldes i dag henholdsvis Pedersminde og Skovly. Jeg har ikke fundet disse navne anvendt i ældre kilder, det er derfor uklart om der er tale om ældre eller nyere navne.

Nye oplysninger om udbyggere betyder, at det vil være muligt at udarbejde lister over udbyggerne fra ca. 1750 og frem til slutningen af 1800-tallet.

De tidligste ejere — før 1727

Selvejergårdene på Bornholm bliver registreret og nummereret i 1616, i alt 890 gårde. Sandegård får ved den lejlighed nummer 27 i rækken af selvejergårde i Povlsker Sogn. Gården var altså med sikkerhed i selveje 1616, men gårdens ejer kendes ikke. Selvejergårdene 22-29 i Povlsker og dermed også Sandegård bliver som omtalt ovenfor ødelagt af flyvesand i 1637 og får af den grund nedsat skat. Heller ikke her kender vi navnet på gårdmanden på Sandegård.

I 1653-1655 var der pest på Bornholm og omkring 40% af øens befolkning døde. Udbruddet startede august 1653 i Nexø og bredte sig hurtigt til hele øen. Det vides ikke, om Sandegård gik ram forbi eller blev hærget af pesten.

De tidligste oplysninger om navne på ejere af eller gårdmænd på Sandegård findes i jordebøger. Jordebøgerne fra 1658 og 1662/1663 angiver henholdsvis Morten Berentsen og Morten Berildsen som ejer. Det er nærliggende at antage, at der er tale om den samme person. Morten Berildsen må

være født i begyndelsen af 1600-tallet og gift omkring 1640 med Gjertrud Jensdatter. Hun havde tidligere været gift og havde datteren Margrethe Andersdatter fra dette ægteskab.

I henhold til jordebogen fra 1658 var 1/3 af gården "Forpantet efter Kongens bref". Morten Berildsen eller hans forgænger på gården kan altså have haft svært ved at udrede skatter til kongen, der så har fået en del af gården i pant. Sandegård er dog ikke som mange andre gårde blevet overtaget af kongen, så Morten Berildsen har åbenbart kunnet indløse pantet.

Morten Berildsens søn Berild Mortensen er i et skifte benævnt Berild Tidemann. Det kan knytte ham og dermed også faderen til Timannegård — 36. sg. i Ibsker Sogn. I så fald kunne Morten Berildsen være søn af Berthel Thidemand eller Bertel Thidemand, der i henhold til Kr. Kures register overtager Timannegård henholdsvis 1616 og 1625.

Brikker til et puslespil

Det er vanskeligt at fastlægge ejerforhold og ejerskift for Sandegård i perioden fra Morten Berildsens registrering som ejer i jordebogen 1663 og frem til 1694, hvor hans barnebarn Jens Berildsen med sikkerhed har overtaget gården. Jeg giver et bud på dette nedenfor baseret på kildefaste oplysninger kombineret med nogle få antagelser. Jeg kan tage fejl i mine antagelser eller fejltolke kilderne, så min beskrivelse er derfor ikke nødvendigvis den fulde sandhed.

Den første brik til puslespillet er at finde frem til, hvad der sker med Morten Berildsens børn eller for at være mere præcis hans barn Berild Mortensen.

Der kendes kun et barn fra ægteskabet mellem Morten Berildsen og Gjertrud Jensdatter, nemlig sønnen Berild Mortensen. Han er nævnt i 2 skifter, dels ved Gjertrud Jensdatters død 1684 som hendes døde søn Berild Mortensen, dels ved Ellene Clausdatters død 1691 som hendes afgangne mand fra første ægteskab Berril Tidemann. Indholdet af skifterne viser, at Berril Tidemann er identisk med Berild Mortensen.

Berild Mortensen må være født omkring 1640 og gift med Ellene Clausdatter omkring 1662, idet deres første barn Morten Berildsen er født 1663. De får yderligere 2 børn, Jens født 1668 og Karen født 1669. Ellene Clausdatter blev født 1646 på Frigård i Povlsker — den 4. vornedegård — som datter af Claus Jensen. Gården, der i dag hedder Skovgård, ligger 2 km. nordøst for Sandegård. Jeg antager, at Berild Mortensen og Ellene Clausdatter overtager Frigård da de bliver gift eller på et tidspunkt kort tid derefter. Jeg antager, at der i forbindelse med dette er indgået aftale om undentag med Claus Jensen, så han kunne blive boende på gården, hvor han dør i 1683.

Berild Mortensen dør omkring 1675, hvorefter Ellene Clausdatter bliver gift med Jens Pellesen. Deres første barn Berild Jensen er født 1677 og opkaldt efter moderens afdøde mand. Jeg antager, at Jens Pellesen herefter overtager Frigård, idet han har måttet respektere aftalen om undentag med Claus Jensen — Ellene Clausdatters far — der lever indtil 1683. Jens Pellesen er i hvert fald gårdmand på Frigård i henhold til jordebogen fra 1689 og ved skiftet efter Ellene Clausdatters død i 1691.

Ellene Clausdatters børn Morten, Jens og Karen fra ægteskabet med Berild Mortensen er 6, 7 og 12 år gamle i 1675. Det må derfor antages, at de bliver boende hos moderen og stedfaderen på Frigård.

Den anden brik til puslespillet er at fastlægge skiftet ved Morten Berildsens død.

Morten Berildsen dør på Sandegård på et tidspunkt mellem 1663 og 1681. Det har ikke været muligt for mig med sikkerhed at tidsfæste dette bedre, idet kirkebogen for Povlsker ikke eksisterer før 1688 og de første registreringer i skifteprotokollen er fra 1681. Morten Berildsen er muligvis først

død efter sønnen Berild Mortensen og dermed i perioden fra 1675 til 1681 jf. nedenstående beskrivelse.

Sønnen Berild Mortensen er arving til Sandegård som eneste søn af Morten Berildsen, men han overtager ikke gården, idet han i henhold til første brik lever og dør på Frigård i ægteskab med Ellene Clausdatter. Den mest nærliggende årsag til dette er efter min opfattelse, at han dør inden faderen, der i så fald må være død efter 1675.

Det bliver herved i stedet Berild Mortensens yngste søn den umyndige Jens Berildsen, der arver Sandegård ved farfaderens død. Da Morten Berildsens enke Gjertrud Jensdatter bliver gift med Peder Clausen overtager han Sandegård som opsidder indtil Jens Berildsen bliver gammel nok til at overtage gården. Peder Clausen er bror til Ellene Clausdatter og dermed Jens Berildsens morbror.

Hvis antagelsen, om at Morten Berildsen dør efter sønnen Berild Mortensen, ikke er korrekt, kan Berild Mortensens have arvet Sandegård uden at overtage den. Hans svoger Peder Clausen bliver gift med hans mor og bliver hermed forvalter af Sandegård. Der kan være indgået en aftale mellem Berild Mortensen og Peder Clausen om ejerforhold til Sandegård og Frigård.

Den trede brik til puslespillet er at fastlægge skiftet ved Gjertrud Jensdatters død i 1684, hvor hun i henhold til skiftet bor på Sandegård sammen med Peder Clausen.

Peder Clausen flytter tilsyneladende fra Sandegård efter Gjertrud Jensdatters død i 1684. Det passer godt sammen med antagelsen om, at han var opsidder på gården indtil stedsønnen Jens Berildsen var gammel nok til at kunne overtage den. Jens Berildsen var på det tidspunkt 16 år gammel og kunne jf. nedenstående overtage gården. Peder Clausen kunne som enkemand ikke blive boende på gården.

Peder Clausen bliver gift med Anna Mortensdatter og overtager muligvis i forbindelse med dette ægteskab Nørregård i Povlsker. Det stemmer godt sammen med, at Simen Jacobsen på Nørregård var død i 1683 og havde efterladt 6 sønner og 4 døtre, der skulle dele arven. Arvingerne kan derfor have solgt gården til Peder Clausen. Han er i hvert fald registreret som ejer af gården i jordebogen fra 1689 og bor der stadig, da han dør i 1706.

Jens Berildsen bor sandsynligvis stadig hos moderen og stedfaderen på Frigård, da farmoderen dør i 1684. Han bliver kort efter gift med Gjertrud Pedersdatter, deres første barn Berild Jensen er født omkring 1686. Jeg vender tilbage til dette i forbindelse med den sidste brik til puslespillet.

Det er derfor sandsynligt, at Jens Berildsen i 1684 eller eventuelt året efter overtager Sandegård. Han er i hvert fald registreret som ejer af Sandegård 5 år senere i en jordebog fra 1689.

Den fjerde og sidste brik til puslespillet er at fastlægge Peder Andersens og Mads Laursens tilknytning til Sandegård. De er nævnt i Kr. Kures register over Bornholmske gårde som ejere af Sandegård i perioden før 1694.

Peder Andersen og Mads Laursen har begge været gift med Jens Berildsens svigermor Kirsten Hansdatter, idet hans kone Giertrud Pedersdatter var datter af Peder Andersen og Kirsten Hansdatter.

Peder Andersen er i jordebogen fra 1658 registreret som ejer af Buskegård i Østermarie— den 24. selvejergård. Han får i ægteskab med Kirstine Hansdatter 2 sønner og 3 døtre. Peder Andersen dør på Buskegård omkring 1669 og den yngste søn Hans Pedersen arver gården. Da han kun er 14 år gammel kan han ikke overtage gården, og den bliver derfor drevet af Mads Laursen, der bliver gift med Kirstine Hansdatter og dermed opsidder på Buskegård.

Hans Pedersen bliver omkring 1682 gift med Birgitte Larsdatter — deres første barn er i henhold til skiftet ved hans død er født 1683 — og Mads Laursen og Kirstine Hansdatter må herefter forlade Buskegård, hvilket sker 1-2 år senere i forbindelse med Giertrud Pedersdatter ægteskab med Jens Berildsen.

Jens Berildsens mor Gjertrud Jensdatter døde som nævnt i 1684, skiftet blev afsluttet 22. oktober 1684. I henhold til dette bliver Jens Jensen fra Pilegård i Povlsker værge for Jens Berildsen, der på dette tidspunkt er 16 år gammel. Jens Jensen dør imidlertid januar 1685 mindre end 3 måneder efter afslutningen af skiftet. Jens Berildsen bliver kort tid herefter gift med Kirstine Hansdatters datter Giertrud Pedersdatter og han må samtidig være flyttet til Sandegård.

Jeg antager, at der i forbindelse med dette ægteskab indgås aftale om, at Mads Laursen og Kirstine Hansdatter kan flytte fra Buskegård til Sandegård. Mads Laursen har herved kunnet hjælpe den unge svigersøn med at drive gården. Han har muligvis været udpeget som værge for Jens Berildsen efter, at Jens Jensen som den først udpegede værge var død januar 1685.

Mads Laursen og Kirstine Hansdatter dør begge på Sandegård i 1694, og der afholdes fælles skifte efter dem maj 1694. I henhold til dette boede de hos Jens Berildsen på Sandegård, sandsynligvis som undentagsfolk.

De 4 brikker samles herefter til et færdigt puslespil.

Det giver følgende billede af ejere og ejerskifter på Sandegård i perioden frem til 1694. Morten Berildsen ejer gården indtil den overtages af Peder Clausen på et tidspunkt mellem 1675 og 1681. Han driver gården som opsidder for Jens Berildsen. I 1684 overtager Jens Berildsen gården. Han flytter ind på gården samtidig med at han 1685 bliver gift med Giertrud Pedersdatter, og samtidig flytter svigerforældrene Mads Laursen og Kirstine Hansdatter også til Sandegård. Jens Berildsen driver herefter gården med hjælp fra Mads Laursen, der samtidig lever i undentag på gården sammen med Kirstine Hansdatter indtil de begge dør 1694.

Jens Berildsen og Giertrud Pedersdatter bliver som nævnt gift 1685. Gjertrud Pedersdatter blev født før 1665 på Buskegård i Østermarie — den 24. selvejergård — som datter af Peder Andersen og Kirstine Hansdatter. Hun dør 1713 og efterlader i henhold til skiftet 6 sønner og 1 datter. Jens Berildsen bliver herefter gift med Ingeborg Ødbergsdatter, der var født 1688 på Dyrdebygård i Povlsker som datter af Ødber Pedersen og Karen Pedersdatter Due.

De tidligste oplysninger om ejere eller brugere af Sandegård findes i jordebøger. Den tidligste jordebog er fra 1598, hvor Mogens Isachsen er registreret som Jordebøgerne fra 1658 og 1662/1663 angiver henholdsvis Morten Berentsen og Morten Berildsen som ejer. Det er nærliggende at antage, at der er tale om den samme person. Morten Berildsen blev født i begyndelsen af 1600-tallet og gift omkring 1640 med Gjertrud Jensdatter. Hun havde tidligere været gift og havde datteren Margrethe Andersdatter fra dette ægteskab.

Morten Berildsen dør på Sandegård på et tidspunkt mellem 1663 og 1684. Det har ikke været muligt for mig at tidsfæste dette bedre, idet kirkebogen for Povlsker ikke eksisterer før 1688 og de første registreringer i skifteprotokollen er fra 1681. Gjertrud Jensdatter bliver herefter gift med Peder Clausen, der hermed overtager Sandegård. Peder Clausen og Gjertrud Jensdatter bor på gården ved hendes død 1684, hvilket fremgår af skiftet.

Der er ingen børn i ægteskabet mellem Peder Clausen og Gjertrud Jensdatter og hendes søn Berild Mortensen fra ægteskabet med Morten Berildsen er død allerede omkring 1672. Der er 2 sønner fra hans ægteskab med Ellene Clausen, nemlig Jens Berildsen og Morten Berildsen. Morten Berildsen er på det tidspunkt gårdmand på Brandsgård i Bodilsker. Det er derfor sandsynligt, at Sandegård overtages (arves) i 1684 af Jens Berildsen, der er den yngste søn fra ægteskabet mellem Gjertrud Jensdatters søn Berild Mortensen og Ellene Clausen. Hun er i øvrigt søster til Peder Clausen. Peder Clausen bliver gift med Anna Mortensdatter og overtager muligvis i forbindelse med dette ægteskab Nørregård i Povlsker, hvor han bor da han dør i 1706. Det stemmer godt sammen med, at Simen Jacobsen på Nørregård døde 1683.

Jens Berildsen er i hvert fald registreret som ejer af gården 5 år senere i en jordebog fra 1689.

I Kures register over Bornholmske gårde er der i forbindelse med Sandegård nævnt yderligere 2 navne fra perioden før 1694, nemlig Peder Andersen og Mads Laursen. Nogle slægtsforskere har derfor anført Peder Andersen og Mads Laursen som ejere af Sandegård. **Jeg synes dette er usikkert og prøver at få styr på oplysningerne.**

Peder Andersen og Mads Laursen har begge været gift med Jens Berildsens svigermor Kirsten Hansdatter, idet hans kone Giertrud Pedersdatter var datter af Peder Andersen og Kirsten Hansdatter. Peder Andersen dør omkring 1669 på Buskegård i Østermarie i henhold til oplysninger fra Norman Lee Madsen, hvorefter Kirsten Hansdatter bliver gift med Mads Laursen. Mads Laursen og Kirsten Hansdatter dør begge i 1694. I henhold til skiftet fra maj 1694 boede de hos Jens Berildsen på Sandegård, sandsynligvis som aftægtsfolk.

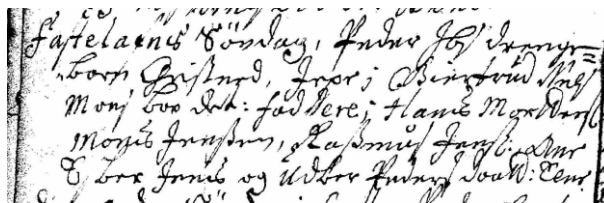
Jens Berildsen og Giertrud Pedersdatter bliver gift omkring 1684, idet der ældste barn Berild Jensen er født 1685. Dette stemmer godt med antagelsen om, at Jens Berildsen har overtaget Sandegård efter farmoderens død 1684. Giertrud Pedersdatter dør 1713 og efterlader i henhold til skiftet 6 sønner og 1 datter. Jens Berildsen bliver herefter gift med Ingeborg Ødbergsdatter, der var født 1688 på Dyndebygård i Povlsker som datter af Ødber Pedersen og Karen Pedersdatter Due.

Jep Pedersen (Sommer) på Sandegård

Jens Berildsen dør 1727 på Sandegård og efterlader 5 sønner og 1 datter fra første ægteskab og yderligere 3 sønner og 2 døtre fra det sidste ægteskab. I henhold til de bornholmske arveregler er det yngste søn, der skal overtage gården. Det er Ødber Jensen, der blev født på Sandegård 1722 og altså kun er 5 år gammel.

Det er derfor moderen Ingeborg Ødbergsdatter, der skal sørge for at drive gården indtil han bliver gammel nok til at overtage den. Hun gifter sig med Jep Pedersen, der herved i praksis overtager driften af Sandegård som såkaldt opsidder.

Jep Pedersen blev født fastelavns søndag 1700 på Jomfrugård i Povlsker som søn af Peder Ipsen og Margrethe Nielsdatter, hvilket fremgår af kopien fra kirkebogen af hans dåbsregistrering — klik på billedet for at få det vist i en forstørrelse.

Jep Pedersen og Ingeborg Ødbergsdatter får 2 børn i 1728, hvor moderen er 40 år gammel – tvillingerne Margrethe og Ingeborg. De vokser op og bliver gift med henholdsvis Mogens Jørgensen Folkmann og Hans Poulsen Kruse.

Ingeborg Ødbergsdatter dør på Sandegård 1735. Sønnen Ødber Jensen er på det tidspunkt 13 år gammel og derfor endnu ikke gammel nok til at overtage Sandegård. Jep Pedersen er derfor stadig opsidder, idet en opsidder i henhold til forklaringen i "Ordbog over det danske sprog" måtte vige

sædet, når hustruen var død og den rette gårdarving myndig. Her var kun den første betingelse opfyldt.

Jep Pedersen bliver 1737 gift 2. gang med Maren Pedersdatter Sommer, født 1705 på Sandegård i Bodilsker som datter af Peder Madsen og Ingeborg Mogensdatter Sommer og barnebarn af Mogens Hansen Sommer stamfaderen til Sommerslægten fra Povlsker.

Det er første gang slægten Sommer bliver knyttet til Sandegård. Det er uklart om Jep Pedersen har anvendt slægtsnavnet Sommer, men hans søn Peder Ipsen Sommer har med sikkerhed benyttet navnet og dermed ført det videre til de efterfølgende slægtsled.

Jens Berildsens slægt på Sandegård

Jep Pedersen køber efteråret 1741 Stavnsgård i Povlsker — den 5. vornedegård — og flytter dermed sammen med Maren Pedersdatter Sommer fra Sandegård. Det hænger sammen med, at stedsonnen Ødber Jensen i 1740 var blevet gammel nok til at overtage Sandegård, som han havde arvet ved faderens død i 1727, idet han var 18 år gammel og dermed myndig. Dette bekræftes af registrering af jordskat (kendelsespenge), idet Ødber Jensens betaling er anført at ske i forbindelse med arv. Jep Pedersen havde indtil da drevet gården som opsidder, men var altså nu nødt til at flytte til en anden gård. Dette er et ganske normalt forløb i forbindelse med generationsskifte på Bornholm, og Jep Pedersen har derfor kunnet spare op til køb af en ny gård, mens han var opsidder på Sandegård.

Ødber Jensen bliver 1742 gift med Karen Mogensdatter, der var født 1719 på Myrebygård i Vestermarie — den 2. vornedegård — som datter af Mogens Christophersen og Kirstine Didrichsdatter Funch.

I et skifte efter Jens Hansen Dam fra 1783 kan man se, hvorledes Ødber Jensen i 1769 har forberedt generationsskiftets på Sandegård. På det tidspunkt er hans kone 50 år gammel, og de forventer derfor ikke at få flere børn ud over deres 4 døtre. Da der ikke er nogen sønner, er det efter bornholmske arveregler den ældste datter Ingeborg Ødbersdatter, der skal arve gården. Hun blev født 1744 på Sandegård og var derfor 25 år gammel. Det bliver derfor aftalt, at hun skal giftes med Jens Hansen Dam, deres troløvelse er registreret i kirkebogen 10. januar 1770. Jens

Hansen Dam køber samtidig Sandegård for 800 slettedaler, hvilket fremgår af købebrev af 29. december 1769. Det må antages, at dette skal sikre, at der er passende arvelodder til de 3 andre søstre. Samtidig indgås 29. december 1769 undentagskontrakt mellem Ødber Jensen og hustru Karen Mogensdatter (Monsdatter) på den ene side og Jens Hansen Dam på den anden side. En undentagskontrakt er den bornholmske betegnelse for det, der i andre dele af Danmark betegnes som en aftægtskontrakt.

Hermed havde Ødber Jensen sørget for, at han og hustruen kunne blive boende som undentagsfolk på Sandegård samtidig med, at gårdens drift kunne varetages af svigersønnen, efter at han selv havde drevet den i næsten 30 år. Ødber Jensen dør 1 år senere — december 1770 — 48 år gammel. Enken Karen Monsdatter bliver boende på Sandegård i henhold til bestemmelserne i undentagskontrakten. Ved folketællingen 1787 er hun registreret som 2. familie på gården sammen med datteren Nielle (Pernille) og hendes uægte søn. Datteren bliver 1800 gift med Hans Jensen fra Sønder Mølle i Nexø. Karen Monsdatter flytter sammen med hende til Nexø. Ved folketællingen 1801 er hun registreret som fledført¹ hos datteren og svigersønnen møller Hans Jensen. Hun dør juni 1802 — 87

¹ Den Store Danske Encyklopædi: Middelalderlig betegnelse for den mand eller kvinde, som svækket af sygdom eller alderdom lod sig optage (fledføre) i en andens husstand.

år gammel. Det fremgår af matrikelkort over Nexø's markjorder, at der ligger en mølle på udmarken syd for Nexø, nord for vejen fra Povlsker Sogn til Nexø — det antages, at det er Sønder Mølle.

Jens Hansen Dam blev født 1745 på Dammegård — den 32.selvejergård i Povlsker — som søn af Hans Hansen Dam og Gunhild Jensdatter. Han blev som nævnt gift med Ingeborg Ødbergsdatter 1770 samtidig med, at han købte Sandegård.

Ingeborg Ødbergsdatter dør allerede 1776 kun 32 år gammel. Jens Hansen Dam og Ingeborg Ødbergsdatter havde i deres korte ægteskab fået 4 børn, men 2 af dem var døde som spæde. Ved skiftet blev der registreret 2 døtre, Lovise født 1770 og Gundel født 1772. De får deres far som værge.

Det bliver registreret, at den 6 årige Lovise Jensdatter som ældste datter skal arve gården, når faderen dør eller ønsker at gå på aftægt. Dette bekræftes ved betaling af kendelsespenge 30. januar 1777, hvorved Lovise Jensdatters adkomst til gården bliver stadfæstet. Ved at lade datteren arve ved moderens død sikres, at gården bliver i moderens slægt. Det var jo netop moderens arveret, der sikrede, at Jens Hansen Dam kunne købe gården i 1770.

Jens Hansen Dam bliver gift med Margrethe Jensdatter efter at have været enkemand i 4 måneder. De er kun gift i kort tid, idet Margrethe Jensdatter dør 1777 kun 24 år gammel efter de har været gift i knap 8 måneder. Jens Hansen Dam bliver herefter gift 3. gang med Kirstine Jensdatter, der var født på Gubbegård, den 24. selvejergård i Povlsker som datter af Jens Rasmussen. De får 3 døtre, men 2 af dem dør som små.

Jens Hansen Dam dør allerede 1783 kun 28 år gammel og efterlader enken Kirstine Jensdatter med 3 børn, 2 fra hans første ægteskab på 11 og 12 år og et enkelt af hendes egne børn, der bliver 3 år til julen 1783, som der står i skiftet. Det fremgår også af skiftet, at Kirstine Jensdatter er gravid og hun nedkommere med en datter 3 måneder efter mandens død.

Aftalen fra 1776 om, at den ældste datter Lovise Jensdatter fra ægteskabet med Ingeborg Ødbergsdatter skal arve Sandegård, skal respekteres. Da hun kun er 12 år gammel bliver det stedmoderen Kirstine Jensdatter, der skal sikre driften af gården. Det er derfor naturligt, at Kirstine Jensdatter december 1783 indgår ægteskab med Jørgen Andersen kun én måned efter, at skiftet efter Jens Hansen Dam er afsluttet. Han driver kun Sandegård i en kort periode, indtil Morten Larsen året efter overtager gården ved indgåelse af ægteskab med Lovise Jensdatter. Morten Larsen er muligvis allerede 1783 flyttet ind på Sandegård som en del af aftalen om generationsskiftet 1783-84.

Jørgen Andersen blev født 1756 i Povlsker. Det kan være lidt svært med sikkerhed at afgøre, hvem der var hans far, men jeg vover et bud, der samtidig kan være med til at belyse forholdene på Sandegård. Ved folketællingen 1787 er Jørgen Andersen og Kirstine Jensdatter registreret som boende 28. selvejergårds grund, hvor han er møller. I Oeders efterretninger fra 1771 findes Anders Jørgensen registreret som møller, og han er da 40 år gammel. Jeg antager derfor, at Jørgen Andersen er søn af møller Anders Jørgensen, der blev født 1731.

Der må således have ligget en mølle på 28. selvejergårds grund. Den 28. selvejergård med navnet Pilestæl eksisterede ikke længere, idet den var blevet sammenlagt med Munkegård — den 29. selvejergård. På målebordsbladet fra 1842-99 kan man se, at der ligger en mølle på bakken nord for Munkegård og dermed nordvest for Sandegård. På det viste udsnit fra kort udarbejdet af Videnskabernes Selskab fra 1804 er der indtegnet en mølle meget tæt på Sandegård, tilsyneladende mellem Sandegård og Pæregård (Munkegård). Møllen kan således have ligget tættere på Sandegård før den blev flyttet "op på bakken".

Det kan være her, Jørgen Andersen og hans far har været møllere.

Det betyder, at Kirstine Jensdatter 1783 blev gift med mølleren — evt. møllersønnen — Jørgen Andersen, der boede ganske tæt på Sandegård. Det har ikke været vanskeligt for Jørgen Andersen at varetage driften af møllen og driften af Sandegård samtidig, uanset om ægteparret har boet på Sandegård i en periode eller er flyttet til møllen umiddelbart efter vielsen. Ved folketællingen 1787 han registreret som husmand og møller på 28. selvejergårds grund.

Datteren Lovise Jensdatter bliver november 1784 gift med Morten Larsen. Hun er 14 år gammel og er blevet konfirmeret én måned inden vielsen. Dette er usædvanligt, men jeg antager der er tale om et arrangeret ægteskab, der skulle skaffe en mand på Sandegård, der kunne tage sig af gårdens drift. Samtidig betød ægteskabet, at aftalen fra 1776 om Lovise Jensdatter arv kunnet realiseres og hun kunne indtage rollen som husmoder på Sandegård. Det må antages, at stedmoderen Kirstine Jensdatter samtidig med dette er flyttet fra Sandegård og har indtaget rollen som møllerkone. Der er dog også den mulighed, at Kirstine Jensdatter flyttede allerede 1783 efter vielsen med Jørgen Andersen og samtidig med, at Morten Larsen flyttede ind på Sandegård som kommende ægtemand til Lovise Jensdatter.

Morten Larsen og Lovise Jensdatter bor kun på Sandegård, idet gården november 1786 bliver købt af Ole Ipsen, der indtil da havde ejet Sejersgård — den 5. selvejergård i Povlsker. Det fremgår af folketællinger og dåbsregistreringer, at Morten Larsen og Lovise Jensdatter samtidig overtager Sejersgård. Der er således sket et mageskifte mellem Sandegård og Sejersgård. Efter at være flyttet til Sejersgård får Morten Larsen og Lovise Jensdatter 5 børn, sidst tvillingerne Ødber og Michel i 1797. Lovise Jensdatter dør i barselsseng i forbindelse med fødslen og tvillingerne dør ligeledes — henholdsvis 3 uger og 10 måneder efter fødslen.

Hermed slutter en periode, hvor gården siden midten af 1600-tallet har været ejet og beboet af efterkommere af Morten Berildsen — ikke i lige linie, men med diverse forgreninger.

Skiftende ejere 1786 til 1830

Sandegård bliver som nævnt overtaget af Ole Ipsen i 1786 ved mageskifte med Sejersgård, som han tidligere havde ejet. Ole Ipsen blev født i Ibsker 1758 som søn af Lars Jensen og Helvig Pedersdatter, og blev ved dåben opkaldt efter moderens afdøde mand, der var død året før kun 26 år gammel. Han har derfor ikke fået faderens navn som efternavn (patronym), idet han jo efter den daværende navneskik skulle have heddet Ole Larsen.

Ole Ipsen var blevet gift 1777 i Ibsker med Kirstine Cathrine Jensdatter, der på det tidspunkt boede i Pedersker. Hun blev født 1759 på Sejersgård — den 5. selvejergård i Povlsker — som datter af Jens Svendsen og Sidsel Larsdatter.

Jens Svendsen var død 63 år gammel i 1761 og havde efterladt Sidsel Larsdatter — der var 25 år gammel — med sønnen Svend og datteren Kirstine Cathrine. Svend arver Sejersgård, men han er kun ½ år gammel, så gården bliver drevet af moderens nye mand Peder Olsen Kjøller, der således bliver opsidder på Sejersgård 1761. Sidsel Larsdatter dør 3 år senere i 1764. Det er usikkert, hvad der herefter sker med Sejersgård, men den kan være blevet overtaget af en ny gårdmand, der har skullet respektere den 3 årige Svend Jensen som jorddrot til gården. Dette kan understøttes af, at Peder Olsen Kjøller flytter fra gården, idet han bor i Nexø 1769, hvor han bliver gift med Elsebeth Jørgensdatter Brandt.

Ole Ipsen bliver gift 1777 i Ibsker med Kirsten Cathrine Jensdatter. De er herefter flyttet til Povlsker, idet første barn er født på Sejersgård i Povlsker januar 1779. De får 3 børn, 2 døtre og sønnen Jens Olsen, der blev født 1779.

Jens Olsen er i Kures register nævnt som ejer af Sandegård. Jeg tror ikke det er korrekt. Han bliver 1815 gift og bor i henhold til kirkebogen på det tidspunkt hjemme hos forældrene på Sandegård. Det samme er tilfældet senere samme år, hvor hans første barn bliver døbt. Da det næste barn bliver døbt 1818 bor han som udbygger på Sommergårds grund og må derfor være flyttet fra Sandegård i perioden fra 1815 til 1818.

Sandegård bliver 1822 købt af Christen Jørgensen i henhold til auktionsskøde. Det betyder, at gården har været på tvangsauktion og Ole Ipsen må således være gået fallit som resultat af krisen i landbruget i begyndelsen af 1800-tallet.

Christen Jørgensen blev født 1795 i Pedersker, som søn af Jørgen Hansen på Frigård - 3. selvejergård. Christen Jørgensen var 1820 blevet gift i Østermarie med Kirstine Margrethe Jensdatter, der var datter af udbygger Jens Hansen Marcher og Ingeborg Pedersdatter Lind på 72. selvejergård grund - "I Kirkebyen". Christen Jørgensen havde 1819 overtaget Hullegård i Pedersker, der er den 17. selvejergård. Han flytter 3 år senere til Sandegård,

Christen Jørgensen sælger Sandegård 1830 og køber samtidig Sejersgård - 5. selvejergård - og han flytter hermed fra Sandegård efter at have ejet den i 8 år.

Christen Jørgensen sælger Sandegård 1830 og køber samtidig Sejersgård - 5. selvejergård - og han flytter hermed fra Sandegård efter at have ejet den i 8 år.

Niels Didrich Dam køber Sandegård 1830, hvilket fremgår af registreringen af betalt ejerskifteskate (jordskat). Dette indleder en meget lang periode (frem til år 2000), hvor Sandegård er slægtsgård ejet af Niels Didrich Dams efterkommere.

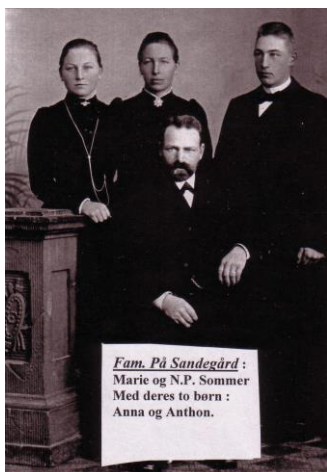
Niels Didrich Dam havde tidligere ejet Runegård i Åker Sogn, der er den 25. selvejergård, som han solgte samtidig med købet af Sandegård. Niels Didrich Dam er født 1804 på Lille Loftsgård i Åker Sogn, den 25. voredegård som søn af Didrich Thuesen Dam og Anna Kirstine Nielsdatter.

Niels Didrich Dam var blevet gift 1825 med Anne Benditte Jørgensdatter og havde i forbindelse med dette som yngste søn overtaget fødegården. De får 2 børn, sønnen Lars Didrich 1826 og Anne-rine 1829, der begge er født på Lille Loftsgård. Anerine bliver gift med Niels Peder Sommer og fører slægten videre på Sandegård. Hun er i kirkebogen ved dåben registreret som Anerine, men er i efterfølgende kilder anført som "Anne Rine". Hun bliver en gammel dame, idet hun først dør i 1923.

Anne Benditte Jørgensdatter dør 1842, hvorefter Niels Didrich Dam lever 7 år som enkemand på Sandegård indtil han 1849 bliver gift med Gjertrud Kirstine Hansdatter på Vestre Ellesgård i Åker Sogn, den 66. selvejergård. Hun er kort forinden blevet enke og Niels Didrich Dam tilgifter sig således til Vestre Ellesgård, som han driver indtil hendes datter 1856 bliver gift. Niels Didrich Dam og Gjertrud Kirstine Hansdatter bor på gården som aftægtsfolk indtil 1860, hvor han flytter til Rønne mens hun bliver boende hos datteren og svigersønnen.

Slægten Sommer på Sandegård

Niels Didrich Dam og Anne Benditte Jørgensdatters datter Anne Rine Dam bliver 1848 gift med Peder Hansen Sommer, der samtidig overtager Sandegård. Han blev født 1820 på Stavnsgård i Povlsker - den 5. vornedegård - som søn af Hans Peter Sommer og Kirstine Pedersdatter. Han var den ældste søn og dermed efter bornholmske arveregler ikke udset til at arve fødegården. Den blev overtaget af den yngste søn Marcus Peter Sommer.

Hans Peter Sommer og Kirstine Pedersdatter på Stavnsgård havde også datteren Benditte Sommer. Hun blev gift 1842 med Anders Jørgensen Due fra Duegård, den 26. selvejergård. De overtager Duegård og driver denne indtil 1879, hvor den overtages af deres datter Christine Birgine Marie Due samtidig med at hun bliver gift med Niels Peter Christian Lund. Duegård er nabogård til Sandegård, idet den ligger ved Strandmarken 1 km. øst for Sandegård.

Med Peder Hansen Sommer og Anne Rine Dams overtagelse af Sandegård 1848 indledes en lang periode, hvor slægten Sommer er ejere af Sandegård.

Peder Hansen Sommer og Anne Rine Dam får 3 børn, døtrene Hansine 1849 og Andrea 1852 og sønnen Niels Peter Sommer 1854. Ved folketællingen 1870 bor alle 3 børn stadig hjemme på gården hos forældrene. De er da 13, 18 og 20 år gamle. Den ældste datter Hansine Anine Kristine Sommer bliver 1873 gift med Claus Philip Jensen fra Bækkegård - den 9. vornedegård - der ligger vest for Povlsker Kirke.

Sandegård overtages 1882 af sønnen Niels Peter Sommer og forældrene flytter til en aftægtsbolig på Sandegårds grund. Året efter i 1883 bliver datteren Andrea Regine Sommer gift med Karl Tius Hansen fra Lærkegård - den 19. selvejergård - der ligger mellem Sandegård og Snogebæk. Peder Hansen Sommer og Anne Rine Dam lever som aftægtsfolk indtil han dør 1895. Hun lever herefter som enke indtil hun dør 94 år gammel i 1923.

Niels Peter Sommer bliver 1884 gift med Karen Marie Pihl, der var født i Balka i Bodilsker Sogn 1861 som datter af skomager Niels Peter Pihl og Jensine Petrea Hansen. Niels Peter Sommer og Karen Marie Pihl får 2 børn, Anton Peter 1884 og Anna Hansine 1887. Anna bliver ...

Karen Marie Pihls lillesøster Caroline Margrethe Pihl bliver 1886 gift med Hans Peter Vibe, der var født 1867 på 23. selvejergårds parcel som søn af Hans Mortensen Vibe. Flere af Hans Peter og Karen Marie Vibes børn kommer senere til at bo på Sandegård.

Sandegård overtages 1910 af sønnen Anton Sommer. Forældrene Peter og Marie Sommer bliver i princippet boende på gården, idet de flytter til en aftægtsbolig på Sandegårds grund. Her bor de stadig ved folketællingen 1916, medens de ved den næste folketælling i 1921 er flyttet. Marie Sommer dør 77 år gammel i 1938, Peter Sommer dør året efter 85 år gammel.

Anton Sommer bliver 1913 gift med Manna Karoline Pihl, der er født 1881 på Krusegård - den 15. selvejergård - som datter af Jens Peter Pihl og Gine Kathrine Jacobsen. Krusegård ligger mellem Povlsker og Snogebæk.

Anton og Manna Sommer får 4 børn Willy 1914, Ellen 1917, Harald 1919 og Anna 1920. Den ældste søn Willy dør som spæd. Ved folketællingen 1921 består husstanden af forældrene, de 3 børn (Willy er død), en fodermester, 2 tjenestekarle og 2 tjenestepiger, hvoraf den ene kommer fra Galicien - dvs. fra den sydøstlige del af Polen.

Sandegård overtages 1944 af sønnen Harald Sommer. Forældrene Anton og Manna Sommer flytter fra gården. Anton dør 61 år gammel i 1946, hvorefter Manna lever som enke indtil hun dør 78 år gammel i 1959.

Harald Sommer bliver 1944 gift med Eva Marie Hansen, der er født 1919 i Åkirkeby som datter af Johannes Christian Hansen og Amanda Elisabeth Ipsen. Harald og Eva Sommer får 4 døtre, Merete 1945, Kirsten, Hanne og Birte 1952. Den yngste datter - Birte Sommer - bliver gift med Peter Petersen og de overtager Sandegård i 1982.

— o o o —

Bilag 1

Kilder.

Jordebøger — BAJ = Borholm Amts Jordebog

BAJ 1598 — Mogens Isacksen.

BAJ 1617 — Laurits Monsen.

BAJ 1624 og BAJ 1646 — Jens Nielsen.

(BAJ) 1680 — Peder Clausen.

(BAJ) 1688 og 1696 — Jens Berildsen.

Printzenskölds Jordebok 1658 Jordebog — Morten Bertelsen.

BAJ 1662 Jordebog — Morten Bertelsen.

1663 Jordebog

Skifter mv.

Landesogne 2. Nr. 27: 1684. 22. Okt. Gjertrud Jensdatter, 27. Sg. Poulsker.

Landesogne 5. Nr. 177: 1694. 7. Maj. Mads Laursen

efter 1663 Morten Berildsen dør på Sandegård.

1684 Gjertrud Jensdatter dør på Sandegård. I skiftet er hun anført som gift med Peder Clausen.

1694 Mads Lauesen og Kirstine Hansdatter dør på Sandegård hos Jens Berildsen. Det er Giertrud Pedersdatters mor og stedfar, det er derfor usikkert om de har nogen anden relation til Sandegård end den.

1694 Jens Berildsen overtages gården.

1713 skifte efter Giertrud Pedersdatter, gift med Jens Berildsen.

1727 skifte efter Jens Berildsen

1735 Skifte efter Ingeborg Ødbergsdatter, gift med Jep Pedersen. Gården overtages af Ødber Jensen, Jens Berildsens søn

1770 Ødber Jensen dør, uden at efterlade sønner. Den ældste datter Ingeborg Ødbersdatter er samme år blevet gift med Jens Hansen Dam.

1776 Ingeborg Ødbersdatter dør, Jens Hansen Dam bliver gift med Margrethe Jensdatter, der dør allerede ½ år senere.

1777 Jens Hansen Dam bliver gift med Kirstine Jensdatter.

1783 Jens Hansen Dam dør

1770 februar er Jens Hansen registreret med gårdpenge ved køb af Sandegård.

1822 6. februar køber Christian Jørgensen Sandegård ved en auktion.

1830 3. marts køber Niels Diderick Dam Sandegård af Christian Jørgensen.

Efterfølgende fra Aage Kure

I Strandby - ligger ved stranden

5. vg Stavnsgaard eller Stausgård, også kaldet Pellegård indtil 1722 boede her Laurs Pelle, hvor hans søn overtog gården. Kaldet Barkegaard, fordi en mand i det første halvdel af det 1900 århundrede boede her og havde øgenavnet Barken, fordi han efter englænderkrigen havde måtte spise bark. I Kure gårdregister er et sådant øgenavn ikke medtaget. Stavnsgaard mener Stednavneregisteret, at det må være efter et slægtsnavn. Neden for Stavnsgaard ligger Stavnshavn, som tidligere hed Steffenshavn. Så måske opkaldt efter Steffen eller Staffen. Stausgaard, antagelig for et "n" er faldet ud. Kaldet Strandbygaarde sammen med 21-25 sg på grund af beliggenhed nær stranden. Skulle også været ejet af Sivert Kofoed, Borgmester i Ystad. 1655 Pant-sat Til Regidse Grubbe, se omtalen under 35 sg Povlsker.

21 sg Brogaard – Strandbygaarde. Vedr. Brogaard findes der ved gården ingen å eller bro, men øst for gården findes en overkørsel over et Myr. 21 – 25 sg og 5 vg kaldes Strandbygaarde på grund af deres beliggenhed ved Strandmarken. Pantsat til Regidse Grubbe, se 12 sg

22 sg Krogegaard – På Krogen – Strandbygaarde (se 21 sg). Gården ligger i en Krog.(stednavnebogen) . Men kan også være efter fuglen Krage (bornholmsk Kråga) eller der har været en kro. I 1579 kaldt Kragegaard (Hüb 79) I 1637 nedsat skat. 22 - 28 sg blev ødelagt af flyvesand alligevel opkrævede August Dechner fuld skat.

23 sg Lille Pilegaard – Pellegaard – Strandbygaarde (se 21 sg). Lille Pilegaard er nu delt i 2 gårde med samme navn Pilegaard. Det oprindelige navn er Pellegaard, og på kort i 1813 blevet til Pilegaard, måske en fejltydning. Ganske vist overtages gården i 1858 af Hans Chr., Pihl 23 sg, men ifl. kortet kaldtes gården Pilegård i 1813, Hans Chr., Pihl kommer fra 18 sg, hvor hans far også hed Pihl. Ifl. Jordebogen 1719 tilhører 23 sg Jens Pellesen. Dette oplyses i stednavnebogen, men det stemmer ikke med Kures gårdregister, hvor ingen ved navn Pelle eller Pellesen forekommer. Zahrtmann oplyser, at i jordebog 1619 var der i Povlsker en mand ved navnet Mads Pellesen. Nedsat skat se 22 sg.

24. sg Gubbegaard – Lille Gubbegaard – Strandbygaarde (se 21 sg). Ifl. Kures gårdregister hedder den 1. ejer Rasnus Gudbersen, der døde 1711, hvorfor gården er kaldt Gudbersens gård. På de gamle kort bliver dette misfortolket til Gubbenes gård. Ifl. jordebogen skulle gården i 1598 tilhøre Peder Gudbersen. I 1637 nedsat skat, se 22 sg.

25 sg Skrokkegaard – Strandbygaarde (se 21 sg). Skrokkegaard – skrukke kan være en liggesyg høne eller en indskrunket figur- måske efter et øgenavn? I 1637 nedsat skat se 22 sg

26 sg Duegaard – Efter slægtsnavnet Due – Allerede i jordebogen 1625 nævne Jenns Duefuss og tilsyneladende har slægten Due siddet på gården til 1830, hvor Esper Due dør. Men Due kan også komme af, at ved Dueodde, der "dauer" Dagen Sandsynligvis har gården også givet navn til området Dueodde. Se 22 sg. vedr. nedsat skat.

I Sømærken eller Strandmarken

27 sg Sandegaard – ligger ved Strandmarken, var ofte udsat for flyvesand. Urne oplyser, at på grund af flyvesand, var gården fritaget for 1/3 af sine afgifter. Se 22 sg.

+ 28 sg Pilegård – Pilestæl – antagelig efter plantenavnet Pil. Gården er blevet en Stæl allerede før år 1700, idet der ikke er nogle ejere i Kures gårdregister og derfor måske før 1636 lagt ind under 29 sg, Se 22 sg vedr. nedsat skat.

29 sg Munkegaard – Pæragård – antagelig allerede i 1600-årene lagt sammen med 28 sg Pilegaards stæl. Den er allerede nævnt 1695 som Munkegaard, den 1 ejer som er med i Kures gårdregister er Per Persen, død 1683, der måske har givet gården navnet Pæregaard, efter Per Persen overtages gården af Peder Hansen Munch, som er søn af Hans Pedersen Munch 32 sg Aaker. Gården forbliver i Munchslægtens eje helt frem til 1804.

+ 30 sg Sømærksgaard, Trommeregård. Lagt ind under 31 sg Jomfrugaard, allerede inden 1636 derfor ikke med i Kures gårdregister, som selvstændig gård. Sømærksgaard efter sin beliggenhed ved Strandmarken, Trommeregård, måske har der boet en trommeslager? - Nævnt som en Stæl i 1813.

31 sg Jomfrugård- Lillegaard. Lagt sammen med 30 sg (Stæl) før 1636. I 1711 var gården udsat for sandflugt.

6 vg Lillegaard, også kaldet Skidte Vornedegård, en spøgefuldt måde at sig sjette vornedegård – også kaldet Pilegaard, antagelig efter plantenavnet Pil, der er ikke i Kures gårdregister nogen med efternavnet Piil. 1655 Pantsat Til Regidse Grubbe, se omtalen under 12 sg.

32 sg Dammegaard – Ulegaard . Gården ligger ved Dammebæk, som tidligere har der været en stor Dam.

33 sg Sommeregård – I Kures gårdregister overtages 33 sg ca. 1680 af Mogens Hansen Sommer f. 1647 d. 1695. Har antagelig givet gården navn. Ved kysten findes Sommers Odde.

Redigeret 3. oktober 1999